

AMERIKOS LIETUVIŲ TARYBOS XX A. 5 DEŠIMTM. VIZIJA – IŠLAISVINTA LIETUVA: TARP SEIMINĖS IR PREZIDENTINĖS RESPUBLIKOS

DR. JUOZAS BANIONIS

*Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras
Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania
Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius
Vilniaus pedagoginis universitetas
Vilnius Pedagogical University
Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius
El. paštas j.banionis@vpu.lt*

Santrauka

Straipsnyje aptariamos Lietuvos laisvinimo veiklos užuomazgos JAV. Čia jau XX a. penktajame dešimtmetyje aktyviai reiškėsi senoji lietuvių išeivija. Išeiviai, veikdami per politines grupes ar sroves, dar 1940-ųjų rugpjūtį įsteigė Lietuvai gelbėti tarybą (toliau – LGT), kuri 1941 m. gegužės mėn. pakeitė pavadinimą į Amerikos lietuvių tarybą (toliau – ALT). Iš pradžių ši organizacija vienijo keturias pagrindines išeivijos politines sroves: katalikus, socialistus, sandariečius ir tautininkus, tačiau netrukus šią vienybę sutrikdė skirtingas požiūris į 1926-ųjų įvykius Lietuvoje ir būsimos Lietuvos santvarką. Todėl tautininkai, palankiai žiūrėdami į Prezidentą Antaną Smetoną, atsiskyrė nuo organizacijos ir 1941 m. birželį įkūrė Lietuvai vaduoti sąjungą (toliau – LVS). Po tragiškos Prezidento žūties (1944 m. sausio 9 d.) vasario mėn. pastaroji organizacija persitvarkė į Amerikos lietuvių misiją (toliau – ALM).

Toks Lietuvos laisvinimo veikla užsiimančių dviejų organizacijų egzistavimas JAV buvo kliūtis formuoti bendrą politiką. Vis dėlto 1947-aisiais autoritetą Vakaruose išsikovojo Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (toliau – VLIK) pastangomis pavyko šias organizacijas suvesti į derybas ir 1948 m. sausį ALT vėl sujungė keturias patriotines lietuvių politines sroves.

Reikšminiai žodžiai: Amerikos lietuvių taryba; Amerikos lietuvių misija; demokratinė Lietuva; 1922 m. Konstitucija; 1938 m. Konstitucija.

1940-ųjų vasaros įvykiai Baltijos valstybėse ir juos lydėjusi sovietų okupacija pakėlė lietuvių išėvius aktyviai politinei veiklai. Vos prasidėjus Lietuvos sovietinei okupacijai, 1940 m. birželio 15 d. Leonardas Šimutis, Amerikos lietuvių Rymo katalikų susivienijimo (toliau – ALRKS) pirmininkas ir Amerikos lietuvių Rymo katalikų federacijos (toliau – ALRKF) sekretorius, Čikagoje sušaukė lietuvių veikėjų pasitarimą. Buvo sudaryta komisija (į ją įėjo dr. Steponas Biežis, dr. Antanas Rakauskas, juristas Kazys Česnulis ir L. Šimutis), kuri turėjo parengti griežtą protesto prieš sovietų agresiją Baltijos kraštuose telegramą ir įteikti ją JAV valstybės sekretoriui Kordalui Halui (Cordell Hull)¹. Sudaryta komisija kūrė ir tolimesnės veiklos, stojant į Lietuvos nepriklausomybės sąlygas, gaires. Pirmiausia ALRKF priimtuose dokumentuose atsirado mintis steigti bendrą Lietuvos reikalų gynimo tarybą. Dar 1940 m. liepos mėn. pradžioje ši katalikiškos krypties organizacija pasiūlė visoms partinėms srovėms ir ideologinėms grupėms, kovojančioms dėl Lietuvos nepriklausomybės, rasti „bendrą kelią dirbti bendrajam tikslui“. Taip pat dokumentuose pabrėžta, kad „Maskvai pasidavę lietuviai komunistai ir visi jų simpatikai visiškai atskiriami iš lietuvių visuomenės“². Vadinasi, buvo nubrėžta aiški takoskyra, kuri atribojo pačius kairiausius lietuvius, ir jie dabar buvo laikomi ne tik ideologiniais priešais, bet ir „Lietuvos ir lietuvių tautos priešais“³. Tokią griežtą poziciją lėmė Amerikos komunistų partijos Lietuvių skyriaus viešos pagyros sovietinei okupacijai Lietuvoje.

Netrukus – 1940 m. liepos 23 d. buvo sulaukta JAV valstybės sekretoriaus Samnerio Velso (Sumner Welles) viltingo pareiškimo, kuriame išdėstyta oficiali JAV pozicija dėl įvykių Baltijos valstybėse. Pareiškimas pradedamas tokiais žodžiais: „Paskutinėmis keliomis dienomis blogi įvykiai, kurių įtakoje trijų mažų Baltijos respublikų – Estijos, Latvijos ir Lietuvos, politinė nepriklausomybė ir teritorinė nekeičiamybė sąmoningai siekiama sunaikinti vieno jų daug galingesnio kaimyno, eina prie savo galo“⁴. Toliau išdėstomi bendri politikos principai: „Jungtinių Valstijų žmonės priešinasi grubuoniškiems veiksams, nežiūrint ar jie yra padaromi nenaudojant jėgų arba grasinimu jėga. Jie taip pat priešinasi bet kokiai kitai formai, nors ir galingos valstybės“⁴. Taip pat patikinama, kad „Jungtinės Valstijos ir toliau laikysis šių principų, nes Amerikos žmonės įsitikinę, kad išminties, teisingumo ir teisės – kitais žodžiais, moderniosios civilizacijos

¹ Šimutis, L. *Amerikos lietuvių taryba: 30 metų Lietuvos laisvės kovoje 1940–1970*. Chicago, 1971, p. 16.

² Mūsų Tautinės pareigos. *Draugas*. 1940, liepos 5; Skirius, J., Račkauskas, J. *Amerikos lietuvių tarybos kūrimosi 1939–1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje*. Chicago, 1998, p. 85.

³ Dabartinė Lietuvos tarptautinė padėtis. *Lietuvių dienos*. 1950, Nr. 5, p. 5.

⁴ *Ten pat*.

pagrindų – išlaikymas yra neįmanomas, kol doktrina, kurioj slėpi šie principai netvarko santykių tarp tautų⁵.

1940 m. rugpjūčio 14 d. socialistų laikraštis „Naujienos“ paskelbė straipsnį „Su kuriais mums pridera dėtis kovoje už Lietuvos Nepriklausomybę“. Tai buvo reikšmingas raginimas baigti partijų rietenas ir vienytis bendrai laisvinimo veiklai. Straipsnyje teigiama: „Atsižvelgiant į Lietuvos prismaugimą ir lietuvių kančią, tenka tuščias kalbas ir visokius burbulus prieš Smetonas, Smetonienes, ir bolševikų „Laisves“ palikti pasamdytiems Rusijos agentams, Nepriklausomos Lietuvos ir Lietuvos tautos priešams, o sąmoningiems lietuviams, kuriems žinoma, kas yra Valstybės ir Tautos laisvė, prisieina neatidėliojant stoti į Lietuvių Frontą ir kovoti už visiems bendrą ir brangią idėją ir idealą – Laisvą ir Nepriklausomą Lietuvą⁶“.

Atrodė, kad šį raginimą JAV lietuviai išgirdo. Ir jie, pakilę į Lietuvos nepriklausomybės sargybą, sulaukė palankaus oficialios valdžios pareiškimo. Tai buvo patvirtinta 1940 m. rugpjūčio 9–10 dienomis vykusiame ALRKF suvažiavime, kai paskelbta apie steigiamą organizaciją – centrą – Lietuvai gelbėti tarybą (toliau – LGT). Šis Pitsburge sušauktas suvažiavimas priimtoje rezoliucijoje kvietė „į vieningą darbą ir ryžtingą kovą už Lietuvos nepriklausomybę ir tautos gyvybę visas tas lietuvių grupes, organizacijas, kurios šiame mūsų tautos sukrėtime pasiliko lietuvių tautai ištikimos“⁷. Be to, rezoliucijoje pabrėžta, kad „bendroj taryboj ar centre bus dirbami tiktai tie darbai, kurie turės aiškų ryšį su darbais ir kovomis už laisvą ir nepriklausomą Lietuvą“⁸. Vadinas, nebus kišamasi į bendrą centrą įeinančių grupių vidaus reikalus. ALRKF, pritar dama paskelbtai LGT nuostatai dėl būsimos Lietuvos santvarkos, dar papildė: „Atstatyti Lietuvos valstybę demokratiniais pagrindais, aiškiai užbrėžtais Lietuvos Nepriklausomybės Deklaracijoj, paskelbtjoj 1918 m. vasario 16 d. ir Lietuvos konstitucijoj, priimtoj Steigiamajame Seime“⁹.

Naują organizaciją pasveikino Lietuvos Respublikos ministras Vašingtone Povilas Žadeikis: „Lietuvai gelbėti tarybos sudarymas Amerikoje yra tinkamiausias ir realus Amerikos lietuvių protestas ir atsakymas Lietuvai okupantams“¹⁰. LGT iškėlė tikslą palaikyti glaudų ryšį su užsienyje veikiančia nepriklausomos Lietuvos vyriausybe arba

⁵ Ten pat.

⁶ Skirius, J., Račkauskas, J. *Amerikos lietuvių tarybos kūrimosi 1939–1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje*. Chicago, 1998, p. 105.

⁷ Federacijos tarybos suvažiavimo rezoliucijos. *Draugas*. 1940, rugpjūčio 14; Skirius, J., Račkauskas, J. *Amerikos lietuvių tarybos kūrimosi 1939–1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje*. Chicago, 1998, p. 100; P. Daužvardžio 1940 m. liepos 23 d. laiškas P. Žadeikiui. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas* (toliau – LCVA). F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 1.

⁸ Skirius, J., Račkauskas, J. *Amerikos lietuvių tarybos kūrimosi 1939–1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje*. Chicago, 1998, p. 139.

⁹ Konferencijos nutarimai. *Draugas*. 1940, spalio 29; Skirius, J., Račkauskas, J. *Amerikos lietuvių tarybos kūrimosi 1939–1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje*. Chicago, 1998, p. 139.

¹⁰ P. Žadeikio 1940 m. rugpjūčio 5 d. laiškas P. Grigaičiui. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 4.

jos atstovais. Po katalikų derybų su sandariečių ir tautininkų grupių atstovais buvo sudaryta centro valdžia, kurios pirmininku tapo L. Šimutis, sekretoriumi – tautininkas Kazys Karpus¹¹. Veiklos planuose buvo numatyta: užmegzti ryšius su JAV valdžios institucijomis, palaikyti santykius „su laisvės ir nepriklausomybės siekiančia Lietuvos visuomene“¹², rengti memorandumus ir pareiškimus, informuojant JAV ir užsienio spaudą apie Lietuvą ir jos laisvinimo labai nuveiktus darbus, skelbti šią medžiagą ir lietuvių spaudoje¹².

Netrukus prie LGT prisijungė ir socialistai. Prisijungimą jie motyvavo taip: „Mes labai susilpnintume savo poziciją, jeigu nepasisakytume, kad stojame už nepriklausomą ir demokratinę Lietuvą“¹³. Tokiam apsisprendimui, o ir apskritai visam JAV lietuvių vienijimuisi įtakos turėjo diplomato P. Žadeikio pozicija: „Lietuvos nepriklausomybės vadavimo idėja daug laimėtų, jeigu Amerikos lietuvių trys didžiausiosios srovės sudarytų bendrą Tarybą sutartiniams žygiams atlikti [...] nepriklausomybės gelbėjimo idėja daug nukentėtų, jei srovės nerastų reikalo bendrai dirbti“¹⁴.

Tolesniam LGT stiprėjimui ir pripažinimui buvo reikšmingas jos delegacijos priėmimas Baltuosiuose rūmuose. 1940 m. spalio 15 d. lietuvių katalikų, socialistų ir tautininkų atstovus, vadovaujamus L. Šimučio, priėmė JAV prezidentas Franklinas D. Ruzveltas (Franklin D. Roosevelt). LGT įteiktame memorandume buvo pasveikintas 1940 m. liepos 23 d. pareiškimas dėl Baltijos šalių okupacijos ir pažymėta, kad JAV prezidentas yra teisingumo pusėje ir jis „įžiebs Lietuvos viltį užimti jos vietą tarp laisvų Žemės tautų“¹⁵. Į tai F. D. Ruzveltas atsakė: „Lietuva nepriklausomybės neprarado – Lietuvos nepriklausomybė tik laikinai pertraukta (suspenduota). Ateis laikas ir Lietuva vėl bus laisva. Tai atsitiks gal greičiau, negu jūs galite tikėtis“¹⁶. Toks JAV prezidento patikinimas kėlė lietuvių pasitikėjimą savo jėgomis ir skatino jungtis į Lietuvos laisvinimo procesą, kuris, atrodė, neturėtų užtrukti.

Po šio susitikimo LGT paskelbė pareiškimą, kuriame išreikė pasiryžimą „dirbti, kurti ir kovoti visomis teisėtomis priemonėmis, kad Lietuva vėl taptų laisva, nepriklausoma valstybe“¹⁷. Išeiviai aiškiai akcentavo, kad atkurtoji Lietuva bus demokratinė, „atsteigta 1918 m. vasario 16 d. deklaracijos Vilniuje nužymėtais dėsniais“¹⁸. Taip pat LGT

¹¹ Del bendro veikimo. *Draugas*. 1940, rugpjūčio 15; Skirius, J., Račkauskas, J. *Amerikos lietuvių tarybos kūrimosi 1939–1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje*. Chicago, 1998, p. 103.

¹² Lietuvai gelbėti taryba. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 6–7.

¹³ P. Grigaičio 1940 m. rugsėjo 1 d. laiškas P. Žadeikiui. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 16.

¹⁴ P. Žadeikio 1940 m. rugpjūčio 15 d. laiškas P. Grigaičiui. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 13.

¹⁵ Šimutis, L. *Amerikos lietuvių taryba: 30 metų Lietuvos laisvės kovoje 1940–1970*. Chicago, 1971, p. 458.

¹⁶ *Ten pat*, p. 25; *Amerikos lietuvių istorija*. Bostonas, 1971, p. 552.

¹⁷ LG Tarybos pasisakymas. *Draugas*. 1940, spalio 19; Skirius, J., Račkauskas, J. *Amerikos lietuvių tarybos kūrimosi 1939–1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje*. Chicago, 1998, p. 131; Šimutis, L. *Amerikos lietuvių taryba: 30 metų Lietuvos laisvės kovoje 1940–1970*. Chicago, 1971, p. 34.

¹⁸ *Ten pat*.

kvietė į politinę veiklą tas JAV lietuvių organizacijas, „kurios aiškiai stovi už laisvą ir nepriklausomą Lietuvą ir derins išėivijos visuomenės tautinę veiklą Lietuvos nepriklausomybei atsteigti“¹⁹. Be to, dokumente skatinama Europoje šiam tikslui įsteigti Lietuvos vyriausiąjį komitetą ir jam pažadėta visokeriopa parama. Tačiau 1941 m. lapkričio 3 d. Čikagoje įvykęs diplomato P. Žadeikio surengtas Prezidento A. Smetonos susitikimas su ALT pirmininku paneigė šios idėjos įgyvendinimo galimybę. Prieš tai pasisakė tiek Prezidentas, tiek P. Žadeikis²⁰.

Po Vašingtone įvykusio susitikimo pagausėjo LGT gretos – prie ALRKF prisiliejęs Amerikos lietuvių sandaros (toliau – ALS), Amerikos lietuvių tautinės sąjungos (toliau – ALTS) ir Amerikos lietuvių socialdemokratų sąjungos (toliau – ALSS) dabar jungėsi dar du susivienijimai – ALRKS ir Susivienijimas lietuvių Amerikoje (toliau – SLA). Taip buvo įgyvendintas sumanymas JAV mastu sudaryti bendrą lietuvių išėivijų Lietuvos laisvinimo organizaciją. 1941 m. gegužės 15 d., minint Steigiamojo Seimo sukaktį, LGT Centro valdyba nusprendė keisti organizacijos pavadinimą į Amerikos lietuvių tarybą. Iškilusi ALT tėsė pradėtus darbus ir, „Amerikos lietuvių visuomenės daugumos nepalaužiamą pasiryžimą dirbti ir kovoti, kad Lietuva būtų išvaduota iš bolšėvikinės Rusijos okupacijos ir būtų atsteigta kaip nepriklausoma, demokratinė valstybė jai priklausančiose ribose“²¹. ALT, patvirtindama ankstesnę LGT nuostatą, nurodė, kad atkurtos valstybės santvarka bus „paremta tais demokratybės dėsniais, kurie buvo paskelbti 1918 m. vasario 16 d. deklaracijoje ir buvo inkorporuoti į Lietuvos steigiamojo seimo priimtą Respublikos konstituciją“²². Vadinasi, minint Steigiamojo Seimo sukaktį, ALT skelbė siekius išlaisvinto krašto gyvenimą tvarkyti pagal 1922 m. Konstituciją, tai yra pagal parlamentinės respublikos modelį. Be to, Lietuvos laisvinimo veiklą numatyta derinti su Vakarų demokratijomis, kovojančiomis prieš „totalitarines diktatūras“. Šią nuostatą formavo ir tas faktas, kad tuo metu JAV ir Didžioji Britanija nepripažino Pabaltijo inkorporavimo į Sovietų Sąjungą. Be to, įtakos turėjo tiek katalikų, tiek socialistų buvimas demokratijos pusėje. Pavyzdžiui, ALSS pasisakė už rinkimų teisę, o buvusią Lietuvos santvarką įvertino šitaip: „[...] Smetona 1926 metais visa tai sutrempė ir per 14 metų jokioms politinėms partijoms nedavė teisių, tik saviem neva tautininkam“²³. Tačiau dabar, pasak socialistų, kai Lietuvą ištiko katastrofa, būtina politinių srovių vienybė ir sveikintina katalikų pozicija sprendžiant Lietuvos santvarkos klausimą „Smetonos reikalą“ laikyti „asmeniniu reikalu“. Vadinasi, jie, likdami priešiški

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Ten pat.

²¹ Tarybos pareiškimas Lietuvos reikalais. *Draugas*. 1941, gegužės 17; Skirius, J., Račkauskas, J. *Amerikos lietuvių tarybos kūrimosi 1939–1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje*. Chicago, 1998, p. 177.

²² Ten pat.

²³ LSS reikalai. *Naujoji Gadynė*. 1941, vasario 20; Skirius, J., Račkauskas, J. *Amerikos lietuvių tarybos kūrimosi 1939–1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje*. Chicago, 1998, p. 169.

„Smetonai ir smetonininkams“, ne tik nepriekaištavo dėl tokios pozicijos katalikams, bet ir siūlė panašiai elgtis tautininkams ir keisti savo nuostatas²⁴.

Tačiau dėl socialistų ir katalikų neigiamo požiūrio į A. Smetoną, ALTS nutraukė ryšius su ALT ir 1941 m. birželio 7 d. įsteigė Lietuvai vaduoti sąjungą (LVS), kurios centre figūra tapo į JAV atvykęs Prezidentas A. Smetona. Organizacija buvo sukurta garsiojoje Tabor Farmoje (jos šeimininkas – žymus JAV lietuvis, tautininkas Juozas J. Bačiūnas, pas kurį tuomet laikinai buvo apsistojęs A. Smetona). Tautininkai manė, kad Lietuvos laisvinimo veikla JAV turėtų būti formuojama dviem kryptimis – reikėtų veikti tarp lietuvių ir tarp amerikiečių. Pirmuoju atveju būtina lietuvius nuosekliai informuoti ir raginti jungtis į Lietuvos bylos gynimą. Lietuvos laisvės klausimą keliant tarp amerikiečių, LVS manymu, tinkamiausias asmuo esąs Prezidentas A. Smetona. JAV lietuviai, nepaisydami priešiško kai kurių veikėjų nusistatymo, jį „aukštai vertino“²⁵, o tarp amerikiečių „jis tiesiog buvo gerbiamas, kaip ilgametis Lietuvos prezidentas“²⁵. Taip paaiškinamas greitas LVS iškilimas ir išpopuliarėjimas. Tačiau tragiška naujosios sąjungos 1944 m. sausio 9 d. lemtis koregavo jos veiklą, ir tų metų vasario 5–6 d. Niujorke vykęs LVS seimas sudarė Amerikos Lietuvių misiją²⁶. Ši organizacija ėmė toliau rūpintis Lietuvos laisvinimo reikalų propagavimu JAV. Taip Amerikoje atsirado ALT oponentė, kuri irgi pasiryžo jungti tautiečius Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės darbams. Tuo metu ALT tobulino valdymą ir išrinko Vykdomąjį komitetą (VK). Į jį įėjo trys nariai: pirmininku patvirtintas L. Šimutis (katalikiškosios srovės atstovas), sekretoriumi – Pijus Grigaitis (socialdemokratas), išdininku paskirtas Mykolas Vaidyla (sandarietis). Prasidėjus SSRS ir Vokietijos karui, ALT daug dėmesio skyrė Lietuvos ir lietuvių šelpimo organizavimui. Svarstant politinio pobūdžio problemas, buvo pabrėžiama būtinybė įkurti Lietuvos informacijos biurą. Todėl šie du klausimai ilgą laiką vykstant karui išliko darbotvarkėje.

1941-aisiais Lietuvoje žlugus Laikinajai vyriausybei, ALT iškėlė idėją sudaryti egzilinę vyriausybę ir bandė ją įgyvendinti. 1941 m. lapkričio 3 d. diplomato P. Žadeikio iniciatyva Čikagoje, dalyvaujant ALT pirmininkui L. Šimučiai, surengtas susitikimas su A. Smetona. Jame L. Šimutis supažindino su egzilinės vyriausybės, kurios priešakyje būtų A. Smetona, sudarymo idėja. Nors šiam sumanymui buvęs Prezidentas pritarė, P. Žadeikis tokiai minčiai prieštaravo²⁷. Kita vertus, praslinkus mėnesiui (gruodžio 18 d.) Lietuvos pasiuntinys P. Žadeikis šiuo klausimu teiravosi JAV Valstybės departamente, čia buvo pasiūlyta atidėti tokį sprendimą²⁸.

ALT, neatsisakydama minties stiprinti Lietuvos reikalų centrą, 1943 m. rugsėjo

²⁴ Ten pat.

²⁵ *Amerikos lietuvių misija ir jos darbai*. Detroit, 1945, p. 6.

²⁶ Skirius, J. *Amerikos lietuvių tarybos veikla 1945–1948 metais: iševijvos pastangos dėl 'Displaced Persons Act' priėmimo*. Chicago, 2001, p. 75.

²⁷ Šimutis, L. *Amerikos lietuvių taryba: 30 metų Lietuvos laisvės kovoje 1940–1970*. Chicago, 1971, p. 35.

²⁸ Jonušauskas, L. *Likimo vedami: Lietuvos diplomatinės tarnybos egzilyje veikla 1940–1991*. Vilnius, 2003, p. 124.

2–3 dienomis Pitsburge sušaukė pirmąjį Amerikos lietuvių kongresą. Jame aptariant politinės krypties darbus buvo pažymėta, kad bus toliau remiami Vakarų demokratiškosios kraiščių karo tikslai ir reikalaujama taikyti Lietuvai 1941 m. rugpjūčio 14 d. JAV prezidento F. D. Ruzvelto ir Didžiosios Britanijos premjero Vinstono Čerčilio (Winston Churchill) paskelbtą Atlanto Chartiją. Kaip žinoma, šis dokumentas konstatavo pasaulio sutvarkymo, pasibaigus karui, principus. Suvažiavime dar kartą patvirtintas JAV lietuvių tikslas – atkurti Lietuvos nepriklausomą demokratinę valstybę²⁹.

Išlaikydama nuoseklumą Lietuvos laisvinimo procese ir pasinaudodama didžiųjų valstybių, dalyvaujančių kare prieš nacių Vokietiją, atstovų susitikimų proga, ALT nepamiršdavo priminti Lietuvos laisvės reikalą. Pavyzdžiui, 1943 m. vykstant JAV ir Didžiosios Britanijos užsienių reikalų ministrų susitikimui, JAV prezidentui F. D. Ruzveltui ALT pasiuntė telegramą, kurioje išreiškė viltį, kad aneksuotieji Baltijos kraštai, padedant Vakarų demokratijoms, atkurs nepriklausomybę ir laisvę³⁰. Dar vieną telegramą ALT parengė JAV valstybės departamentui. Joje buvo nuogaštaujama dėl 1943 m. lapkritį Maskvoje vykusioje sąjungininkų užsienio reikalų ministrų konferencijoje nepalankiai svarstyto Baltijos valstybių klausimo ir išreikštos: „tos pesimistiškos nuostatos, kurios apėmė dalį mūsų visuomenės po Maskvos konferencijos“³¹. Gautame atsakyme buvo patikinta, kad JAV politika tiek Baltijos, tiek Lietuvos atžvilgiu nėra pakitusi³².

ALT, stebėdama sąjungininkams palankia linkme kryptančią padėtį kare ir likdama ištikima Atlanto Chartijos principams, 1944 m. apibrėžė lietuvių siekius: „Juk mums visiems rūpi, kad, kaip viso pasaulio žmonės, taip ir Lietuvos žmonės, turi turėti laisvę kalbėti, laisvę rašyti, laisvę tikėti, gyventi be baimės, be vargo, tiek savo vidaus tvarka, tiek tarptautine prasme, tiek paskiram asmeniui, tiek valstybiniam junginiui. Kiek mūsų įsteigtam centrui, tiek visam mūsų darbui gyva inspiracija yra garbinguose Atlanto Čarterio dėsniuose“³³.

Baigiantis Antrajam pasauliniam karui, 1945-ųjų pradžioje San Franciske susirinkusios 50 valstybių delegacijos ikūrė Jungtinių Tautų Organizaciją (JTO). Į šią steigiamąją konferenciją stebėtojų teisėmis delegaciją nusiuntė ir JAV lietuviai. Tačiau esant dviem politiniams dariniams, kurie JAV rūpinosi Lietuvos laisvės atkūrimu, nuvyko dvi delegacijos. Vieną jų sudarė ALT nariai, o kitą – ALM. Tai atspindėjo ne tik lietuvių išėjimo susiskaldymą, bet ir demonstravo jų politinį nebrandumą ir nesugebėjimą susitarti esminiu visai išėjimui klausimu – Lietuvos laisvinimo vizija³⁴.

Permainingame tarptautinių įvykių sūkuryje 1945 m. lapkričio 29–gruodžio 1 d. Čikagoje buvo sušauktas antrasis Amerikos lietuvių kongresas. Jame buvo patobulintas

²⁹ Šimutis, L. *Amerikos lietuvių taryba: 30 metų Lietuvos laisvės kovoje 1940–1970*. Chicago, 1971, p. 48.

³⁰ *Ten pat*, p. 474.

³¹ ALT VK pranešimas spaudai, 1943 m. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 46.

³² Šimutis, L. *Amerikos lietuvių taryba: 30 metų Lietuvos laisvės kovoje 1940–1970*. Chicago, 1971, p. 50.

³³ ALT darbai. *Draugas*. 1944, gegužės 16(?) (iškarpa); *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 22–24.

³⁴ Šimutis, L. *Amerikos lietuvių taryba: 30 metų Lietuvos laisvės kovoje 1940–1970*. Chicago, 1971, p. 81.

ALT statusas, kuriame atspindėti keturi svarbiausi organizacijos tikslai. Pirmasis skelbė: „Jungti visas Amerikos lietuvių demokratines jėgas kovai už pagrindines žmogaus asmens teises ir už pasaulio pastangas, siekiant pastovios taikos, pagrįstos teisingumo, demokratijos ir laisvės pagrindais“³⁵. Antrasis: siekti, kad Lietuvai būtų taikomi ir įgyvendinti Atlanto Chartijos principai – atkurta jos nepriklausomybė su istorinėmis etnografinėmis sienomis, atsizvelgiant į „reikalingas geografines ir ekonomines korektyvas“. Trečiasis: teikti moralinę ir materialinę paramą Lietuvos žmonėms, kovojantiems už laisvę, šelpti politinius pabėgėlius ir tremtinius. Ketvirtasis: skleisti visuomenei teisingą informaciją apie Lietuvą ir ginti ją nuo prasimanymų. Priimtoji kongreso rezoliucija buvo skirta JAV oficialios valdžios institucijoms ir, reiškiant nekintamą lietuvių tautos valią, prašyta paramos atkuriant nepriklausomą Lietuvos valstybę. Tokius tikslus kėlė ALT, tikėdamasi, kad artimiausiu metu įvyks didžiųjų valstybių karo sąjungininkų derybos.

Susiklosčius komplikuotoms tarptautinėms aplinkybėms, 1946 m. rugsėjo 21–22 dienomis Vašingtone įvyko ALT metinis suvažiavimas. Svarstant Lietuvos laisvinimo problemą, buvo užsibrėžta ryžtingai veikti politiniame bei visuomeniniame gyvenime ir bendradarbiauti su Vyriausioju Lietuvos išlaisvinimo komitetu³⁶. Siekiant užtikrinti Lietuvos laisvinimo finansavimą, buvo nutarta kaupti lėšas ir per pusmetį surinkti ketvirtį milijono dolerių. Suvažiavimo rezoliucijoje pažymėta, kad ALT „nutarė išplėsti ir padauginti savo pastangas, talkininkaujant vyriausybei jos pastangose teisingai taikai įgyvendinti, moraliai gelbėti Lietuvos žmonėms tėvynei laisvę, nepriklausomybę ir demokratiją atsteigti“³⁷.

Naujuoju JAV prezidentu tapus Hariui S. Trumanui (Harry S. Truman), ALT ryžosi išsiaiškinti dabartinę JAV politiką okupuotų Baltijos šalių atžvilgiu. Todėl ruošiantis galimam susitikimui Baltuosiuose rūmuose ALT numatė vadovautis tokiais nuostatomis: pirma, pasiūlyti JAV vyriausybei talkinti įgyvendinant Atlanto Chartijos principus; antra, padėkoti JAV už Baltijos šalių aneksijos nepripažinimo tęsimą ir Baltijos tremtinių „simpatingą traktavimą“; trečia, išsiaiškinti JAV poziciją dėl SSRS pretenzijų į Koenigsbergo sritį; ketvirta, patikrinti, ar JAV laikosi D. F. Ruzvelto pozicijos, išsakytos 1940 m. spalio 15 d., bei Valstybės departamento 1940 m. liepos 23 d. išreikšto požiūrio į Baltijos kraštuose vykstančius procesus³⁸. Netrukus, 1946 m. spalio 29 d., sulaukta audiencijos ir vienuolikos ALT narių delegacija, vadovaujama L. Šimučio, nuvyko į Baltuosius rūmus. Pirmiausia buvo įteiktas memorandumas, kuriame išdėstyti Lietuvos nepriklausomybės lūkesčiai ir iškeltas lietuvių karo pabėgėlių įkurdinimo klausimas. Atsakdamas JAV prezidentas H. S. Trumanas patikino, kad „stengiasi parūpinti įva-

³⁵ *Amerikos lietuvių taryba*. Chicago, 1952, p. 2.

³⁶ ALT 1946 m. rugpjūčio 29 d. raštas. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 99.

³⁷ LAIC. Žinių santrauka, 1946 m. rugsėjo 28 d. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 1049, lap. 168; ALT metinis suvažiavimas. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 1049, lap. 175–177.

³⁸ P. Žadeikio 1946 m. rugsėjo 12 d. raštas P. Daužvardžiui. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 105.

žiavimą DP³⁹ ir prašysiąs Kongreso papildyti imigracijos įstatymą. Be to, prezidentas patvirtino, kad JAV politika dėl Baltijos valstybių okupacijos „nepasikeitė ir negalinti pasikeisti“. Pasak jo, JAV sieks, kad „taikos problemos būtų išreikštos taikiu būdu, be kovojimo, nes jei nepavyktų išreikšti, tai būtų kova. Niekas iš mūsų nenori, kad būtų kovojama“⁴⁰. Viena vertus, nors ir nebuvo pažadėta imtis konkrečių veiksmų dėl Lietuvos sovietinės okupacijos panaikinimo, šis susitikimas patvirtino JAV politikos Baltijos šalių atžvilgiu tęstinumą. Kita vertus, tapo aišku, kad Lietuvos laisvinimo procesas užsitęs. Tačiau būta palankių lietuviams ženklų tarptautiniu mastu. Sprendžiant DP Vokietijoje problemą pasitaravo JAV delegatės JTO Eleonoros Ruzvelt pareiškimas, paskelbtas 1946 m. lapkričio 8 d. Ji, paminėdama lietuvius, latvius, estus, pareiškė, kad JAV jokia būdu neleis sovietams grąžinti į Rusiją tremtinius, kurie atsisako grįžti į okupuotus kraštus⁴¹.

Penktojo dešimtmečio viduryje Amerikoje veikė dvi organizacijos, pasiryžusios kelti Lietuvos laisvės bylą – ALT ir ALM. Tuometinių Lietuvos diplomatų vertinimu, pirmoji „statosi lyg ir oficialiais žmonėmis ir remiasi ant memorandumų“, antroji „skaitosi tik Lietuvos draugais ir remiasi visuomenės opinijos kėlimu Lietuvos naudai“⁴². Šios organizacijos veikė tarsi viena kitą papildydamos, tačiau efektyvinant Lietuvos laisvinimo procesą buvo svarbu vienyti pajėgas. Tuo tikslu ALT pakvietė sugrįžti į savo gretas tautininkų grupę. Tokią idėją ALT kėlė dar 1945 m., tuomet LVS atsakė: „Mes siekiame nepriklausomos Lietuvos atkūrimo, tat jei jums tarybininkams (ALT nariams – *autorius pastaba*) tas tikslas yra priimtinas, įstokite į Lietuvai vaduoti Sąjungą ir įvyks vienybė“⁴³. Tarp ALT ir tautininkų takoskyra atsirado dėl skirtingo požiūrio į Lietuvos santvarką 1926–1940 m. ir 1938 m. Konstituciją. Vienas JAV tautininkų lyderių Julius Smetona 1945 m. kovo 24 d. išreiškė šios srovės pozicijas, paremtas VLIK'o 1944 m. vasario 16 d. paskelbtu atsišaukimu „Į Lietuvų tautą“. Ypač pabrėžtas trečias straipsnis, kuriame teigiama, kad „Lietuvą iš okupacijos išlaisvinus ir toliau veikia 1938 m. Lietuvos konstitucija, kol ji teisėtu būdu nebus atitinkamai pakeista“⁴⁴. Taip buvo patvirtinta, kad bus vykdomas teisinis Lietuvos valstybės „kontinuitetas“ ir siekiama prezidentinės respublikos modelio. Todėl tautininkai, pritardami VLIK'ui, tvirtino, kad tokia nuostata „turi būti visų mūsų kovos už Lietuvos laisvę pagrindas“⁴⁵.

³⁹ DP – *Displaced Persons*, liet. „perkeltieji asmenys“. Po Antrojo pasaulinio karo Vokietijoje įkurtos pabėgėlių stovyklos. *Redaktoriaus pastaba*.

⁴⁰ ALT pro memoria, 1949 m. spalio 29 d. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 109; President Truman reaffirms American Baltic policy. *Lithuanian bulletin*. 1946, Nr. 3, p. 2.

⁴¹ ALT biuletenis, 1983. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 262.

⁴² P. Daužvaidžio 1946 m. liepos 17 d. laiškas P. Žadeikiui. *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 678, lap. 82.

⁴³ Smetona, J. Keletas minčių svarbiu klausimu. *Dirva*. 1945, liepos 20 (iškarpa); *LCVA*. F. 656, ap. 2, b. 680, lap. 68.

⁴⁴ *Amerikos lietuvių misija ir jos darbai*. Detroit, 1945, p. 19.

⁴⁵ *Ten pat*.

Be to, ALT pasisakė už galimą išlaisvintų valstybių federaciją arba konfederaciją, o LVS liko šių darinių priešininku.

Dar 1946-aisiais VLIK'o pirmininkas Mykolas Krupavičius kreipėsi į ALM ir jų priešakę esančius tautininkus, ragindamas puoselėti JAV lietuvių patriotinių pajėgų vienybę. Jis teigė: „Mums neatrodo, kad esminių skirtumų tarp Amerikos patriotinių grupių, dėl kurių nebūtų įmanoma dirbti dėl Lietuvos laisvės, dėl demokratinės Lietuvos. O neesminiai skirtumai nėra nenugalimi. Dėl to su visu nuoširdumu kviečiame palikti nuošaliai neesminius skirtumus ir įsijungti į bendrą Amerikos lietuvių tarybos darbą. Vardan tos Lietuvos vienybė težydi“⁴⁶. Vis tik lemtingas žingsnis vienijimosi linkme buvo žengtas 1947 m. lapkričio 7 d. Niujorke, kai ALT igaliojiniai, dalyvaujant diplomatai P. Daužvardžiui ir VLIK'o nariui P. Padalskiui, susitiko su tautininkų atstovais. Pastarieji patikino, kad pasiūlymą vienytis priima be jokių išankstinių sąlygų⁴⁷. Tai sudarė prielaidas panaikinti tautininkų sukurtą paralelinę ALT organizaciją ir ištrynę takoskyrą, skyrusią JAV lietuvių patriotines pajėgas.

1948 m. buvo paženklinoti ALT vienijimosi sėkmės. Sausio 11-ąją įvykusiam Pitsburgo suvažiavime tautininkai sugrįžo į ALT, o jų atstovas Antanas Olis tapo VK vicepirmininku. Tais pačiais metais paskelbtame ALT statute įtvirtinama išlaisvintos Lietuvos vizija, kuriai pritarė visos JAV lietuvių patriotinės pajėgos. Vengiant prieštaravimų tarp partinių srovių dokumente teigiama, esą bus siekiama, kad „Atlanto Chartos dėsniai būtų pritaikyti Lietuvai, atsteigiant jos nepriklausomybę istoriškai etnografinėse sienose, su reikalingais geografiniais korektyvais“⁴⁸. Be to, patvirtinama, kad ALT sudaro JAV lietuvių organizacijos, kurios „stovi už nepriklausomos demokratinės Lietuvos Respublikos atstatymą, pripažįsta demokratinį principus ir juos vykdo gyvenime“⁴⁹. Tokiu būdu ALT, vėl suvienijusi keturias politines ideologines išėjimo grupes, įtvirtino aiškią Lietuvos laisvinimo veiklos ir būsimos nepriklausomos valstybės viziją – demokratinę respubliką. Vis dėlto, vengiant grupių nesutarimų, konkreti konstitucija, pagal kurią išsilaisvinusi Lietuva tvarkytųsi, nebuvo minima.

Dar viena ALT politinės veiklos naujovė – JAV prezidento rinkimų kampanijų panaudojimas Lietuvos labui. Tiek respublikonų, tiek demokratų partijų kandidatams buvo įteikti memorandumai, kuriuose išreikšti lietuvių tautos siekiai. Apeliuodama į Atlanto Chartijos ir JTO deklaracijas, ALT būsimiems JAV prezidentams išdėstė ir priminė savo reikalavimus: pirmiausia pabrėžė, kad Lietuva yra neteisėtai sovietų užgrobtą ir JAV šio įjungimo nepripažįsta. Toliau pateiktose laisvinimo gaires, kuriose JAV paprašė: viešai ir griežtai pasmerkti SSRS okupuotose kraštuose vykdomą gyventojų žudymą ir naikinimą; inicijuoti JTO reikalavimą atkurti Lietuvos ir kitų Baltijos kraštų

⁴⁶ Šimutis, L. *Amerikos lietuvių taryba: 30 metų Lietuvos laisvės kovoje 1940–1970*. Chicago, 1971, p. 93.

⁴⁷ *Ten pat.*

⁴⁸ *ALT statutas*. Chicago, 1948, p. 2.

⁴⁹ *Ten pat.*

suverenumą; nepasirašyti su sovietais jokių sutarčių, ribojančių Baltijos tautų galimybes atgauti laisvę ir nepriklausomybę⁵⁰.

Įvardytuose reikalavimuose atspindėjo tuometinė ALT Lietuvos laisvinimo programa. Jos pagrindas buvo JAV politikos dėl Baltijos šalių inkorporavimo nepripažinimo tęsimas ir dar gilus pasitikėjimas pasaulinės organizacijos – JTO – galiomis. Tokia programa – penktajam ir šeštajam dešimtmečiams būdingas Lietuvos laisvinimo proceso bruožas.

1948 m. rugsėjo 16 d. įvyko dar viena audiencija Baltuosiuose rūmuose. Šįkart ALT delegaciją sudarė: L. Šimutis, P. Grigaitis, M. Vaidyla, Povilas Dargis ir Jonas Grigalius. Jų memorandume, įteiktame prezidentui H. S. Trumanui, išreikštas pageidavimas, kad Paryžiuje vyksiančioje JTO asamblėjoje JAV delegacija iškeltų okupuotų Baltijos šalių padėties klausimą. Be to, JAV paprašė, kad JAV nepasirašytų Taikos sutarties, kol nebus išlaisvinta Lietuva ir kitos okupuotos šalys⁵¹. Nors šis susitikimas Baltuosiuose rūmuose nežadėjo greitų poslinkių Lietuvos laisvinimo procese, bet pasitarnavo garsinant Lietuvos ir kitų Baltijos šalių laisvės bylą Amerikoje.

Tolesnės Lietuvos laisvinimo gairės buvo nubrėžtos trečiajame Amerikos lietuvių kongrese, kuris vyko 1949 m. lapkričio 4–6 dienomis Niujorke. Kongresas, išreikšdamas pavergtos lietuvių tautos lūkesčius, pagrindinėje deklaracijoje akcentavo sovietų puolimą prieš Vakarų krikščioniškosios kultūros kraštus ir žmogaus teisių nepaisymą, religijos persekiojimą sovietų užgrobtuose kraštuose. JAV vyriausybė paraginta anuliuoti *in toto* neratifikuosus Teherano, Jaltos ir Potsdamo konferencijų politinius sprendimus, nes pastarieji negalioja dėl SSRS nusižengimų įsipareigojimams. Kongreso dalyviai tikėjosi JAV patvirtinimo, kad taika bus atkurama laikantis Atlanto Chartijos principų. Be to, jų manymu, JAV turėtų primygtinai reikalauti „šventos pareigos“ dėl sutarčių, kurias SSRS 1920–1938 metais pasirašė su Estija, Latvija, Lietuva, ir sovietų karinių pajėgų išvedimo iš šių valstybių. Taip pat JAV turėtų atkreipti dėmesį į „rusų okupuotose Baltijos valstybėse ir tariamai suverenioje Ukrainoje“ vykstančias ginkluotas kovas, kurios pertraukia „tarptautinės taikos ir saugumo gijas“⁵². Deklaracijoje išreikšta viltis, kad JAV, vadovaudamasi 1940 m. liepos 23 d. pareiškime suformuluotomis nuostatomis, sustabdys sovietų vyriausybės vykdomą genocidą⁵³. Kaip matyti, deklaracija buvo paremta tarptautiniais dokumentais ir tvirtai bei įtikinamai grindė Lietuvos nepriklausomybės atgavimo kelią.

⁵⁰ *Ten pat.*

⁵¹ Šimutis, L. *Amerikos lietuvių taryba: 30 metų Lietuvos laisvės kovoje 1940–1970*. Chicago, 1971, p. 98.

⁵² *Ten pat.*, p. 481.

⁵³ *Ten pat.*

Išvados

1. XX a. penktajame dešimtmetyje prasidėjus Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių okupacijai, senoji JAV lietuvių išeivija pirmoji Vakaruose ėmėsi ginti Lietuvos nepriklausomybę ir laisvę. 1940 m. rugpjūčio 10 d. Pitsburge svarbiausios lietuvių politinės organizacijos, paragintos Amerikos lietuvių Rymo katalikų federacijos, įsteigė Lietuvai gelbėti tarybą. Tai buvo pirmoji lietuvių rezistencinės kovos su sovietų okupantu organizacija. 1940 m. spalio 15 d. LGT delegacijos priėmimo Baltuosiuose rūmuose metu JAV prezidentas F. D. Ruzveltas ištarė istorinę frazę apie Lietuvos nepriklausomybės suspendavimą, o tai Vakaruose gyvenantiems lietuviams suteikė naujų impulsų politinei veiklai.

2. Išeivių organizacijos nevienodai įžvelgė būsimos Lietuvos konstitucinę santvarką ir parlamentarizmo galimybę:

2.1. LGT, pasipildžiusi naujomis pajėgomis ir sujungusi pagrindines JAV lietuvių politines sroves, – katalikus, socialistus, sandariečius ir tautininkus, 1941 m. gegužės 15 d. sudarė Amerikos lietuvių tarybą. Pagrindiniu savo uždaviniu ALT iškėlė Lietuvos laisvinimo veiklos derinimą JAV. Atkurtosios Lietuvos santvarka buvo įvardyta kaip demokratinė respublika, besitvarkanti pagal 1922 m. Konstituciją. Tai atitiko parlamentinės respublikos modelį, tačiau dėl skirtingų požiūrių į 1926 metų įvykius Lietuvoje, šios organizacijos vienybė ilgai netruko.

2.2. 1941 m. birželio 7 d. tautininkai, atsiskykę nuo ALT, įkūrė Lietuvai vaduoti sąjungą, kurios centrine asmenybe tapo į JAV atvykęs Prezidentas A. Smetona. Po tragiškos jo žūties LVS 1944 m. vasario 6 d. persiorganizavo į Amerikos lietuvių misiją. Organizacija užsibrėžė tikslą propaguoti Lietuvos laisvės bylą JAV vyriausybėje ir visuomenėje. Pritardama Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto 1944 m. vasario 16 d. atsišaukimui, ALM pasisakė už atkurtos nepriklausomos Lietuvos valstybės tęstinumą ir tvarkymą pagal 1938 m. Konstituciją, kurioje įtvirtintas prezidentinės respublikos modelis.

2.3. Tarpininkaujant VLIK'ui, 1947 m. pavyko suvesti tautininkus ir ALT į derybas, po kurių 1948 m. sausio 11 d. ALT vėl suvienijo visas keturias JAV lietuvių politines sroves: katalikus, socialistus, sandariečius ir tautininkus. Tais pačiais metais atsinaujinusios organizacijos statute įtvirtintas siekis – atkurtoji nepriklausoma Lietuva bus demokratinė respublika, tačiau nenurodoma, pagal kurių metų konstituciją tvarkytusi išsilaisvinęs kraštas.

THE LITHUANIAN AMERICAN COUNCIL'S VISION OF THE LIBERATED LITHUANIA IN THE 50S OF THE 20TH C.: BETWEEN PARLIAMENTARY AND PRESIDENTIAL REPUBLICS

JUOZAS BANIONIS

Summary

Keywords: emigration, democratic Lithuania, Constitution of 1922, Constitution of 1938.

The article discusses the sprouts of Lithuania's liberation in the USA, where Lithuanian emigrants of the previous waves were already active in the 50s of the 20th century, and discussions about the future political system of the liberated Lithuania were underway. The emigrants had set up the Council for the Liberation of Lithuania (*Lietuvai gelbėti taryba – LGT*) back in August of 1940, which was renamed into the Lithuanian American Council (*Amerikos lietuvių taryba – ALT*) in May, 1941. Initially, this organization consolidated four main political streams of the Lithuanian emigration: Roman Catholics, socialists, members of the *Santara* movement and nationalists. The nationalists, having adopted a favourable attitude to the President Antanas Smetona, separated and established the Union for the Liberation of Lithuania (*Lietuvai vaduoti sąjunga – LVS*) in June, 1941. After the President's tragic death (January 9, 1944), this organization

developed into the Mission of American Lithuanians (*Amerikos lietuvių misija – ALM*). The simultaneous existence of two organizations concerned with activities of Lithuania's liberation obstructed the formation of undivided policies. The proclamation "To the Lithuanian nation" by the Senior Committee for the Liberation of Lithuanians of February 16, 1944 states that "after the liberation of Lithuania from the occupational regime, the Constitution of Lithuania of 1938 shall not lose its power until it is legally and accordingly revised" and emphasizes the necessity for a presidential republic. The Senior Committee for the Liberation of Lithuania (*Ivyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas – VLIK*), who had gained much authority in the West, managed to bring the above-mentioned organizations to negotiations. In January of 1948, ALT once again was combining the four patriotic Lithuanian political streams.